

Objektas: *Nesvyžiaus Dievo Kūno bažnyčios Radvilų mauzoliejus*

Adresas: *Mickevičiaus g., Nesvyžius, Minsko apskritis, Baltarusijos Respublika*

Radvilų mauzoliejaus Nesvyžiaus Dievo kūno bažnyčioje

žvalgomųjų polichromijos tyrimų ataskaita

Atliko: Aukščiausios kategorijos sienų tapybos restauratorė

Indrė Valkiūnienė

KPD atest. Nr.: 2460

Rest. Atest. Nr.: 542

Nesvyžius - Vilnius

2016 rugpjūtis

TURINYS

<u>Titulinis</u>	<u>1</u>
<u>Turinys</u>	<u>2</u>
<u>Trumpa istorinė apybraiža</u>	<u>3</u>
<u>Aiškinamasis raštas</u>	<u>4</u>
<u>Rūsio planas</u>	<u>7</u>
<u>Tapybos būklė</u>	<u>8</u>
<u>Polichromijos zondai</u>	<u>22</u>
<u>Išvados</u>	<u>32</u>
<u>Rekomendacijos</u>	<u>33</u>

Trumpa istorinė apybraiža

Nesvyžiaus Dievo Kūno bažnyčia pagal architekto Giovanni Maria Bernardon projektą buvo pradėta statyti 1586 m. buvusios parapiinės bažnyčios vietoje. Viduje dominuoja šviesi pokupolinė erdvė, didysis ir transepto altoriai, įrengtos emporos [Nesvyžiaus kolegijos](#) mokiniams giedoti, skliautuose – XVIII a. [fresku](#) tapyba. Bažnyčios fundatoriumi buvo Mykolas Kristoforas Radvila Našlaitėlis (1549 - 1616), kuris šios bažnyčios rūsyje įrangė ir šeimos mauzoliejų. Mauzoliejus susideda iš centrinės patalpos, kuri atskirta metalinėmis grotomis ir penkių mažesnių rūsio patalpų, sujungtų koridoriais. Tačiau pradžioje rūsio patalpos nebuvo sujungtos tarpusavyje. Didelė kriptos rekonstrukcija buvo atlikta XVIII a. viduryje, Mykolo Kazimiero Radvilos Žuvelės (1702 - 1762) valdymo metu. Tuo metu ir buvo sujungtos mažesnės rūsio patalpos, įrengti laiptai ir pastatytas nedidelis altorius, į sienas įmūrytos lentelės su užrašais, o aprėminant jas, sienos buvo dekoruotos tapybiniais kartušais, vaizduojančiais mantijas su kunigaikščio kepure. Šie simboliai priklauso Radvilų giminės herbui. Dar kartą mauzoliejus buvo tvarkomas 1905 m. Juriiaus Radvilos iniciatyva. Šio remonto metu užrašų lenteles aprėminantys kartušai galėjo būti dar kartą pertapyti.

Aiškinamasis raštas

Kripta Nesvyžiaus Dievo Kūno bažnyčioje susideda iš šešių patalpų. Patalpos įrengtos bažnyčios rūsyje, skliautuotos, visos tinkuotos ir dažytos. Nusileidus laiptais į kriptą palaidojimo vieta yra atskirta metalinėmis grotomis, priekyje stovi altorius. Seniausia patalpa yra Nr. 4, prie kurios vėliau buvo prijungtos ir kitos mažesnės rūšio patalpos. Šioje patalpoje sienose įmūrytos epitafinės lentelės puoštos tapytais kartušais, kitose patalpose aptikti kartušai jau atlikti vėliau. Sienų tinkas ir dažai daug kur yra pažeisti druskų migracijos ir drėgmės. Dėl nesandarių langų ir netinkamo patalpų vėdinimo ant sienų matyti žali biopazaidos požymiai.

Polichromijos tyrimų metu buvo ištirta kriptos sienų ir skliautų polichromija, rasta nuo 2 iki 5 dažymo sluoksnių. Nustatyta, kad kartušai buvo pertapyti 4 kartus. Pagal rastus polichromijos sluoksnius kriptos sienų dekoras gali būti skirstomas į šiuos etapus:

I etapas. (XVIa. - XVII a. pr.)

Mykolo Kristoforo Radvilos Našlaitėlio (1549 - 1616) valdymo laikotarpiu pastačius naują bažnyčią, rūsyje įrengtas giminės mauzoliejus. Tuo metu tai buvo viena skliautuota patalpa (dabartinė Nr. 4) į kurią buvo galima patekti pro liuką prie altoriaus. Nors tapybos šiame sluoksnyje nebuvo aptikta, tačiau rasti nedideli polichromijos likučiai pirminiame dažymo sluoksnyje kelia klausimų, kad vis dėl to čia galėjo būti ne tik paprastas sienų balinimas kalkėmis, bet ir polichrominis dekoras. Šiam sluoksniui ištirti reikalingi papildomi tolimesni sienų tapybos tyrinėjimai.

II etapas. 1749 m.

Mykolo Kazimiero Radvilos Žuvelės (1702 - 1762) valdymo laikotarpiu rūsys buvo praplėstas ir atnaujintas, įrengtas naujas įėjimas su laiptais, pastatytas nedidelis altorius, palaidojimų kriptą atitverta metalinėmis grotomis, kurios buvo įstiklintos, skliautai ir sienos perdažyti švelniai rausva spalva, priekinė patalpa su altoriumi buvo dekoruota rausvų šaltų atspalvių dekoratyvia architektūrinių formų barokine tapyba, sienose įmūrytos dirbtinio akmens lentelės liudijančios apie čia palaidotus žmones. Memorialinės lentelės papuoštos tapytais rausvų atspalvių kartušais vaizduojančiais mantijas su kunigaikščio kepure. Šie simboliai priklauso Radvilų giminės herbui. Gali būti kad šie kartušai nebuvo nutapyti arba neišliko virš visų šiuo metu kriptoje esančių lentelių.

Pav. 1. Tyrimų metu rastas išlikęs autentiškas lango rėmas su stiklu.

III etapas. XIXa.

Rastas antras tapybos etapas - spalvingas, ryškiomis spalvomis pertapytas mantijų su kunigaikščių kepurėmis motyvas. Ant skliautų baltas dažymas vietomis su ochros likučiais be konkrečių formų. Tačiau kada ir kas atliko šį atnaujinimą nėra nežinoma.

IV etapas. 1905 m.

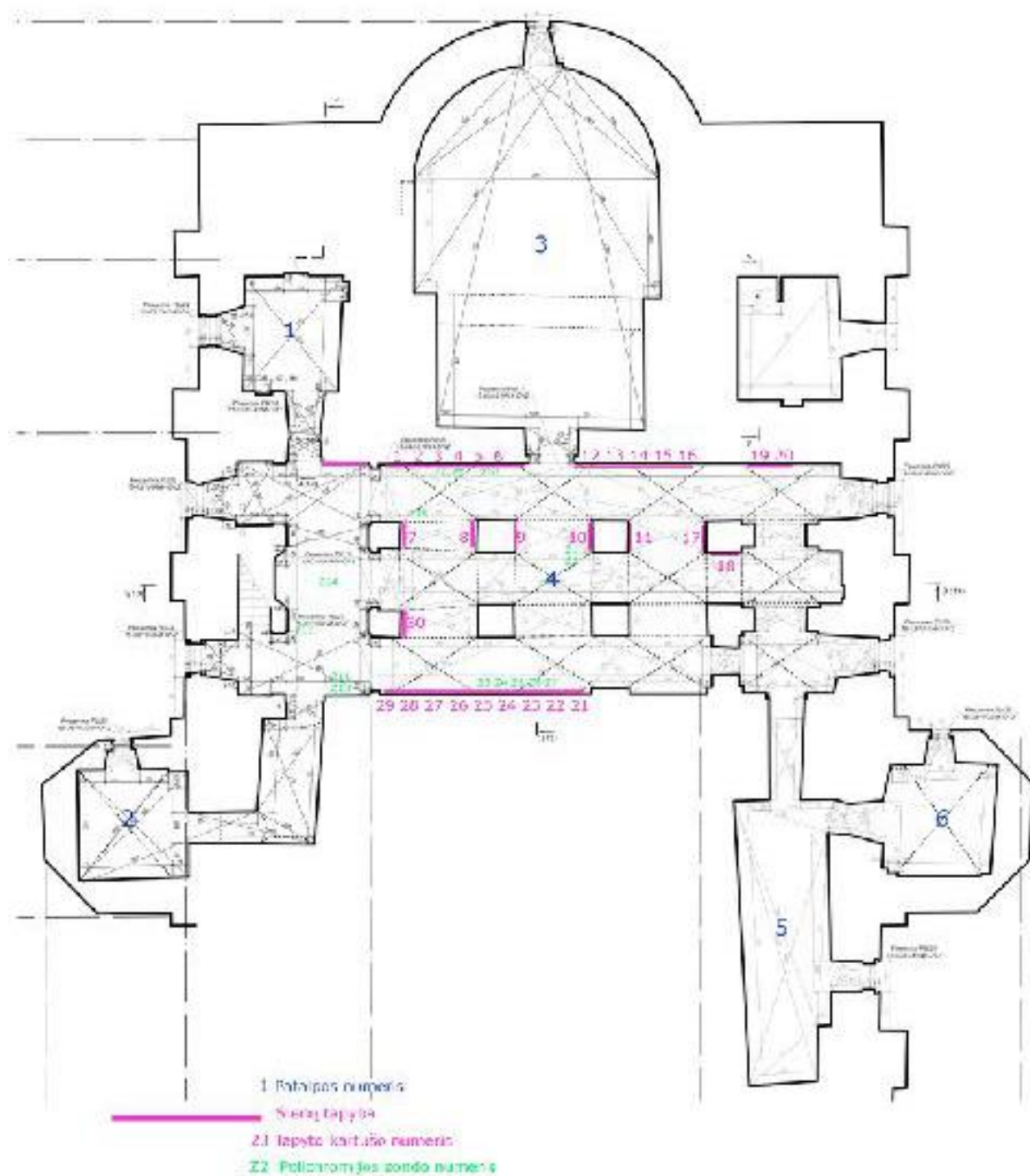
Šio etapo pertapyti kartušai yra šaltų rausvų atspalvių su kontrastingomis juodos spalvos klostėmis. Panašu, kad panaudoti pigmentai raudonoje spalvoje yra gerokai papilkėję ir pasikeitę. Panašių išblukusių arba pasikeitusių tapybos atspalvių galime matyti ir bažnyčios interjero tapyboje, kur šie pokyčiai sudaro netgi negatyvo įspūdį.

V etapas. Apie 1990 m.

Ruošiantis paskutinioms čia įvykusioms laidotuvėms buvo pertapyti du kartušai 4 - oje patalpoje greta įėjimo į 3 -ią patalpą. Kurie išsiskiria savo stilistika, spalvomis ir atlikimu. Jie buvo pertapyti vietinio dailininko mėgėjo.

VI etapas. XXI a.

Lenkų restauratorių atlikti kartušų pertapymai šoninėse 1 ir 2 kriptose. Tačiau jau dabar šie kartušai yra gerokai apirę dėl didelės drėgmės ir druskų migracijos. Jie yra atlikti ryškiomis spalvomis ir savo stilistika labia išsiskiria iš kitų kriptoje nutapytų kartušų.

Pagrindinėje kriptoje yra nutapyta 30 kartušų, kai kurie iš jų skiriasi savo dydžiu nes aprėmina po dvi lentelės. Lentelės su kartušais išdėstytos ant išilginių vakarinės ir rytinės kriptos sienų ir keletas ant kolonų remiančių skliautus. Tapybos būklė labai bloga. Vietomis tinkas atšokęs, atsiradę plyšiai, yra tapybos atsisluoksniavimų, tinko tuštumų, druskų telkinių, didelių ir smulkių tinko netekčių, tapybos atšokimų nuo pagrindo, ištrupėjimų, nutrynimų, vėlesnių pertinkavimų, užtaisymų cementiniu skiediniu. Kai kur tapyba suirusi, nebelikę rišamosios medžiagos. 1905 m. tapybos sluoksnis minkštas, tepa, netekęs rišamosios medžiagos, spalvos išblukusios, papildėjusios.

Pav. 2. Tapyti kartušai 1,2,3

Kartušas 1 - pertapytas 1905 m. yra atšokusio tinko plotai, tapybos netekčių, tinko įtrūkimų, paviršius padengtas dulkėmis ir nešvarumais.

Kartušas 2 - pertapytas 1905 m., tapyba padengta dulkėmis ir nešvarumais, ryškių defektų nematyti.

Kartušas 3 - pertapytas 1905 m. iškritusio tinko plotas viršuje virš memorialinės lentelės. Didelis pertinkavimo plotas dešinėje kartušo pusėje, tapyba padengta dulkėmis ir nešvarumais. Rasti 4 polichromijos sluoksniai (žr. Z8).

Pav. 3. Tapyti kartušai 4, 5, 6

Kartušas 4 - pertapytas 1905 m., didelis tinko plotas pertinkuotas kartušo kairėje pusėje, tapyba apsitrynusi, padengta dulkėmis ir nešvarumais.

Kartušas 5 - pertapytas 1905 m., tapyba apsitrynusi, padengta dulkėmis ir nešvarumais, yra paviršiaus subraižymų, smulkių netekčių.

Kartušas 6 - pertapytas apie 1990 m., yra tapybos ištrupėjimų, nutrynimų. Tapybos pagrindas vietomis pertinkuotas, paviršius padengtas dulkėmis ir nešvarumais.

Pav. 4. Tapytas kartušas 7

Kartušas 7 - pertapytas 1905 m., apačioje atšokęs tinkas nuo pagrindo, kolonos kampai apdaužyti, yra tinko įtrūkimų, tapybos ištrupėjimų. Tapyba apsitrynusi, tepa, padengta dulkėmis ir nešvarumais, yra paviršiaus subraižymų.

Pav. 5. Tapytas kartušas 8

Kartušas 8 - pertapytas 1905 m., yra atšokusio tinko nuo pagrindo, yra tinko įtrūkimų ir netekčių, grubių pertinkavimų pilku skiediniu, tapybos ištrupėjimų. Tapyba apsitrynusi, tepa, padengta dulkėmis ir nešvarumais, yra paviršiaus subraižymų, išblukimų. Paviršius pažeistas druskų migracijos.

Pav. 6. Tapytas kartušas 9

Kartušas 9 - pertapytas 1905 m., yra atšokusio tinko nuo pagrindo, yra tinko įtrūkimų ir netekčių, grubių pertinkavimų pilku skiediniu, tapybos ištrupėjimų. Tapyba apsitrynusi, tepa, padengta dulkėmis ir nešvarumais, yra paviršiaus subraižymų, išblukimų. Paviršius pažeistas druskų migracijos.

Pav. 7. Tapytas kartušas 10

Kartušas 10 - pertapytas 1905 m., po ja rasta XIX a. tapyba. Yra tinko įtrūkimų ir netekčių, grubių pertinkavimų pilku skiediniu, tapybos ištrupėjimų. Tapyba apsitrynusi, tepa, padengta dulkėmis ir nešvarumais, yra paviršiaus subraižymų, išblukimų. Paviršius pažeistas druskų migracijos.

Pav. 8. Tapytas kartušas 11

Kartušas 11 - pertapytas 1905 m., yra atšokusio tinko nuo pagrindo, yra tinko įtrūkimų ir netekčių, grubių pertinkavimų pilku skiediniu, tapybos ištrupėjimų. Tapyba apsitrynusi, tepa, padengta dulkėmis ir nešvarumais, yra paviršiaus subraižymų, išblukimų. Paviršius pažeistas druskų migracijos.

Pav. 9. Tapyti kartušai 12, 13, 14

Kartušas 12 - pertapytas apie 1990 m., yra tapybos ištrupėjimų, nutrynimų. Tapybos pagrindas vietomis pertinkuotas, paviršius padengtas dulkėmis ir nešvarumais.

Kartušas 13 - pertapytas 1905 m., yra tinko netekčių, tapyba apsitrynusi, išblukusi, trapi, apačioje pažeista druskų migracijos, padengta dulkėmis ir nešvarumais.

Kartušas 14 - pertapytas 1905 m., yra tinko netekčių ir pertinkavimų, didelis plotas kartušo dešinėje pusėje neišliko, pertinkuotas pilku skiediniu. Tapyba apsitrynusi, išblukusi, trapi, apačioje pažeista druskų migracijos, padengta dulkėmis ir nešvarumais, yra paviršiaus subraižymų, smulkių netekčių.

Pav. 10. Tapyti kartušai 13, 14, 15, 16

Kartušas 15 - pertapytas 1905 m., yra tinko netekčių, įtrūkimų, pertinkavimų, didelis plotas kartušo kairėje pusėje neišliko, pertinkuotas pilku skiediniu. Tapyba apsitrynusi, išblukusi, trapi, padengta dulkėmis ir nešvarumais, yra paviršiaus subraižymų, smulkių netekčių.

Kartušas 16 - pertapytas 1905 m., yra tinko netekčių ir pertinkavimų, didelis plotas kartušo dešinėje pusėje neišliko, pertinkuotas pilku skiediniu. Tapyba apsitrynusi, išblukusi, trapi, apačioje pažeista druskų migracijos, padengta dulkėmis ir nešvarumais, yra paviršiaus subraižymų, smulkių netekčių.

Pav. 11. Tapytas kartušas 17

Kartušas 17 - pertapytas 1905 m., yra tinko netekčių, įtrūkimų, kolonos kampai apdaužyti. Tapyba apsitrynusi, išblukusi, trapi, padengta dulkėmis ir nešvarumais, yra paviršiaus subraižymų, smulkių netekčių, apačioje tapyba pažeista druskų migracijos.

Pav. 12. Tapytas kartušas 18

Kartušas 18 - pertapytas 1905 m., yra tinko netekčių, įtrūkimų. Tapyba apsitrynusi, išblukusi, trapi, padengta dulkėmis ir nešvarumais, yra paviršiaus subraižymų, smulkių netekčių, tapybos atsisluoksniavimų, apačioje tapyba pažeista druskų migracijos.

Pav. 13. Tapyti kartušai 19, 20

Kartušas 19 - pertapytas 1905 m., yra tinko netekčių, įtrūkimų, tinko tuštumų, pertinkavimų pilku skiediniu, didelis plotas kartušo dešinėje pusėje ir apačioje smarkiai pažeistas druskų migracijos. Tapyba apsitrynusi, išblukusi, ypatingai trapi, vietomis atšokusi nuo pagrindo, padengta dulkėmis ir nešvarumais, yra paviršiaus subraižymų, smulkių netekčių.

Kartušas 20 - pertapytas 1905 m., yra tinko netekčių, įtrūkimų, tinko tuštumų, pertinkavimų pilku skiediniu, didelis plotas kartušo dešinėje pusėje neišliko, apačioje tapyba smarkiai pažeistas druskų migracijos. Tapyba apsitrynusi, išblukusi, ypatingai trapi, vietomis atšokusi nuo pagrindo, padengta dulkėmis ir nešvarumais, yra paviršiaus subraižymų, smulkių netekčių.

Pav. 14. Tapyti kartušai 21, 22, 23, 24

Kartušas 21 - pertapytas 1905 m., yra tinko netekčių, įtrūkimų. Tapyba apsitrynusi, trapi, apačioje pažeista druskų migracijos, padengta dulkėmis ir nešvarumais, yra paviršiaus subraižymų, smulkių netekčių.

Kartušas 22 - pertapytas 1905 m., yra tinko netekčių, atsisluoksniavimų, įtrūkimų. Tapyba apsitrynusi, išblukusi, trapi, apačioje pažeista druskų migracijos, padengta dulkėmis ir nešvarumais, yra paviršiaus subraižymų, smulkių netekčių.

Kartušas 23 - pertapytas 1905 m., yra tinko netekčių, įtrūkimų. Tapyba apsitrynusi, išblukusi, trapi, vietomis atsisluoksniavusi, apačioje pažeista druskų migracijos, padengta dulkėmis ir nešvarumais, yra paviršiaus subraižymų, smulkių netekčių.

Kartušas 24 - pertapytas 1905 m., yra tinko netekčių, įtrūkimų ir pertinkavimų. Tapyba apsitrynusi, išblukusi, trapi, apačioje pažeista druskų migracijos, padengta dulkėmis ir nešvarumais, yra paviršiaus subraižymų, tapybos netekčių.

Pav. 15. Tapyti kartušai 25, 26, 27, 28, 29

Kartušas 25 - pertapytas 1905 m., yra tinko netekčių, įtrūkimų, vietomis tinkas atšokęs nuo pagrindo. Tapyba apsitrynusi, trapi, padengta dulkėmis ir nešvarumais, yra paviršiaus subraižymų, smulkių netekčių.

Kartušas 26 - pertapytas 1905 m., yra tinko netekčių, įtrūkimų. Tapyba apsitrynusi, vietomis atšokusi nuo tinko, sutrūkinėjusi, trapi, apačioje pažeista druskų migracijos, padengta dulkėmis ir nešvarumais, yra paviršiaus subraižymų, smulkių netekčių.

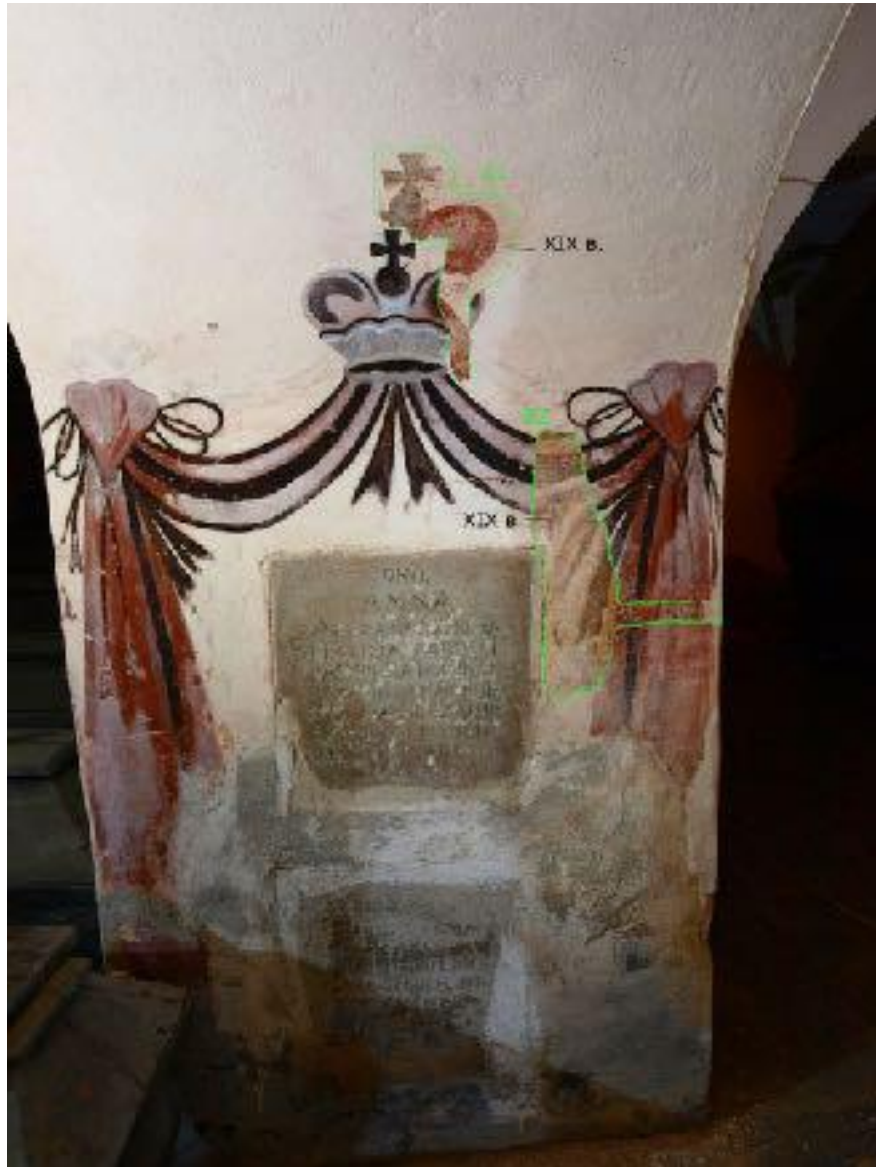
Kartušas 27 - pertapytas 1905 m., yra tinko netekčių, įtrūkimų. Tapyba apsitrynusi, vietomis atšokusi nuo tinko, atsiskuksniavusi, sutrūkinėjusi, išblukusi, trapi, apačioje pažeista druskų migracijos, padengta dulkėmis ir nešvarumais, yra paviršiaus subraižymų, smulkių netekčių.

Kartušas 28 - pertapytas 1905 m., yra tinko netekčių, įtrūkimų ir pertinkavimų, vietomis tinkas atšokęs nuo pagrindo. Tapyba apsitrynusi, išblukusi, trapi, apačioje pažeista druskų migracijos, padengta dulkėmis ir nešvarumais, yra paviršiaus subraižymų, tapybos netekčių.

Kartušas 29 - pertapytas 1905 m., yra tinko netekčių, įtrūkimų ir pertinkavimų, vietomis tinkas atšokęs nuo pagrindo. Tapyba apsitrynusi, išblukusi, trapi, apačioje pažeista druskų migracijos, padengta dulkėmis ir nešvarumais, yra paviršiaus subraižymų, tapybos netekčių.

Kartušas 30 - pertapytas 1905 m., yra tinko netekčių, įtrūkimų ir pertinkavimų, vietomis tinkas atšokęs nuo pagrindo, kolonos kampai apdaužyti. Tapyba apsitrynusi, išblukusi, trapi, apačioje pažeista druskų migracijos, padengta dulkėmis ir nešvarumais, yra paviršiaus subraižymų, tapybos netekčių.

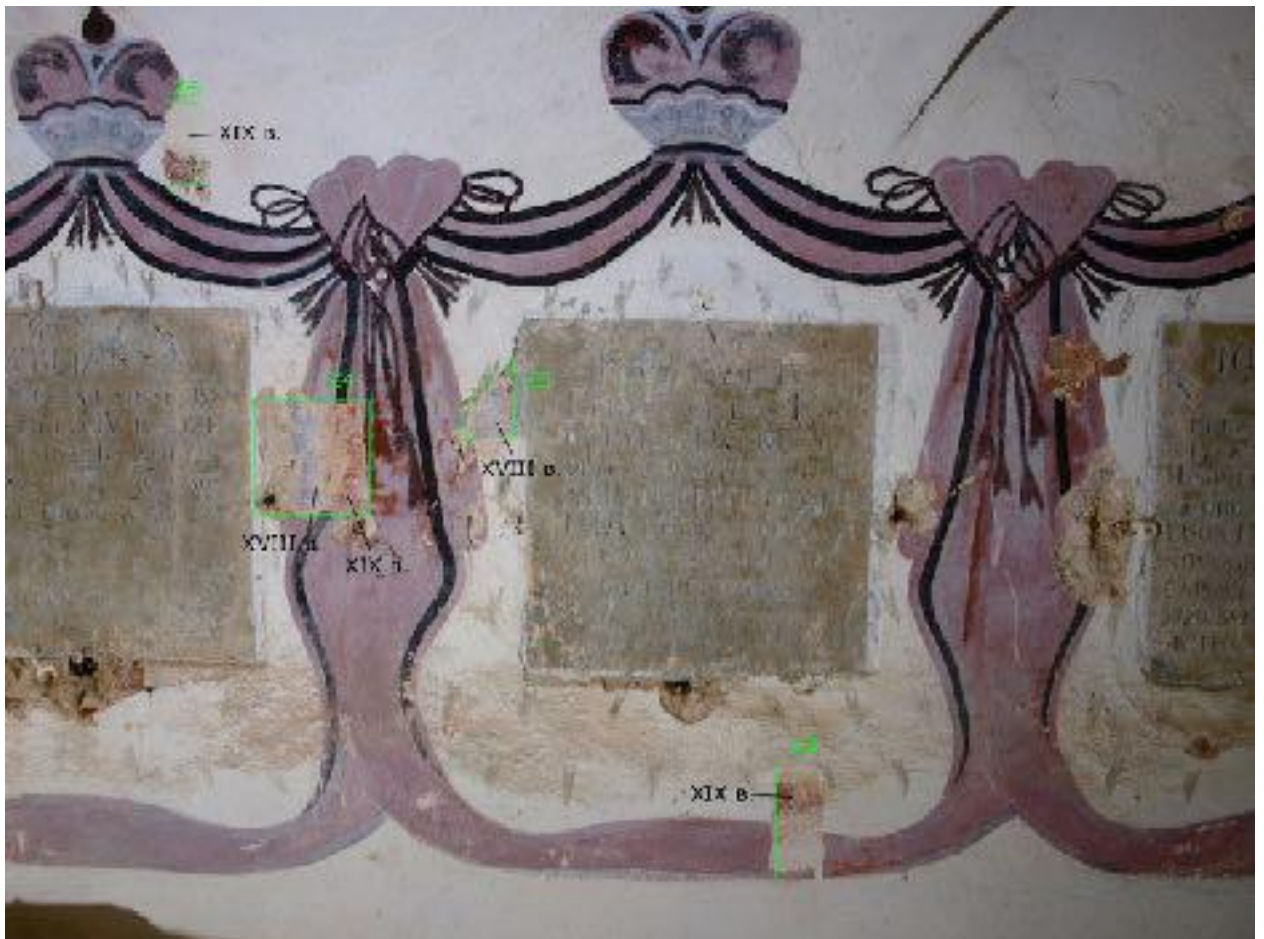
Polichromijos tyrimų metu buvo atlikta 15 stratigrafijos zonų. Buvo tyrinėjami tapyti kartušai, sienų tapyba ir dažymo sluoksniai ant sienų bei skliautų pagrindinėje kriptos patalpoje Nr. 4. Tyrinėjimui buvo pasirinktos prienamos tapybos vietos, polichromijos sluoksniai buvo zonduojami ten, kur tapyba atsisluoksniavusi ir matyti skirtingi laikotarpiai. Dėl laiko stokos altoriaus polichrominis dažymas nebuvo ištirtas.

Pav. 16. Kartušas 10. Polichromijos zondai Z1 ir Z2

Polichromijos zondai Z1 ir Z2. Sluoksnių stratigrafija.

1. 1905 m. tapyba. Šalti raudonos tonai su juodais kontrastingais šešėliais.
2. XIX a. tapyba. Ryškių spalvų tapytos mantijos su kunigaikščių kepurėmis. Šilti rudos, ochros ir raudonos atspalviai.

Pav. 17. Kartušai 24 ir 25. Polichromijos zondai Z3, Z4, Z5 ir Z6

Polichromijos zondas Z3. Sluoksnių stratigrafija.

1. 1905 m. tapyba. Šalti raudonos tonai su juodais kontrastingais šešėliais.
2. XIX a. tapyba. Ryškių spalvų tapytos mantijos su kunigaikščių kepurėmis. Šilti rudos, ochros ir raudonos atspalviai.

Polichromijos zondai Z4 ir Z5. Sluoksnių stratigrafija.

1. 1905 m. tapyba. Šalti raudonos tonai su juodais kontrastingais šešėliais.
2. Vietomis rudos spalvos užtrynimai.
3. XIX a. tapyba. Ryškių spalvų tapytos mantijos su kunigaikščių kepurėmis. Šilti rudos, ochros ir raudonos atspalviai.
4. Baltas klajinis dažymas.
5. XVIII a. tapyba. Šaltomis rausvos, violetinės ir pilkos spalvų atspalviais tapytas kartušas, polichromijos sluoksnių vienalaikis su dirbtinio akmens lentelėmis.

Polichromijos zondas Z6. Sluoksnių stratigrafija.

1. 1905 m. tapyba. Šalti raudonos tonai su juodais kontrastingais šešėliais.

2. XIX a. tapyba. Ryškių spalvų tapytos mantijos su kunigaikščių kepurėmis. Šilti rudos, ochros ir raudonos atspalviai.
3. Storas kalkinis pertinkavimas.

Pav. 18. Kartušas 25. Polichromijos zondas Z7

Polichromijos zondai Z4 ir Z5. Sluoksnių stratigrafija.

1. 1905 m. tapyba. Šalti raudonos tonai su juodais kontrastingais šešėliais.
2. XIX a. tapyba ryškių spalvų tapytos mantijos su kunigaikščių kepurėmis. Šilti rudos, ochros ir raudonos atspalviai.
3. XVIII a. tapyba. Šaltomis rausvos, violetinės ir pilkos spalvų atspalviais tapytas kartušas, polichromijos sluoksnis viena laikis su dirbtinio akmens lentelėmis.

Pav. 19. Kartušas 3. Polichromijos zondas Z8

Polichromijos zondas Z8. Sluoksnių stratigrafija.

1. 1905 m. tapyba. Šalti raudonos tonai su juodais kontrastingais šešėliais.
2. XIX a. tapyba. Ryškių spalvų tapytos mantijos su kunigaikščių kepurėmis. Šilti rudos, ochros ir raudonos atspalviai.
3. XVIII a. tapyba. Šaltomis rausvos, violetinės ir pilkos spalvų atspalviais tapyta kunigaikščio kepurė.
4. XVII a. polichromijos likučiai. Baltas fonas su žalsvo dažo pėdsakais.

Pav. 20. Sienos apačia po kartušu 4. Polichromijos zondas Z9

Polichromijos zondas Z9. Sluoksnių stratigrafija.

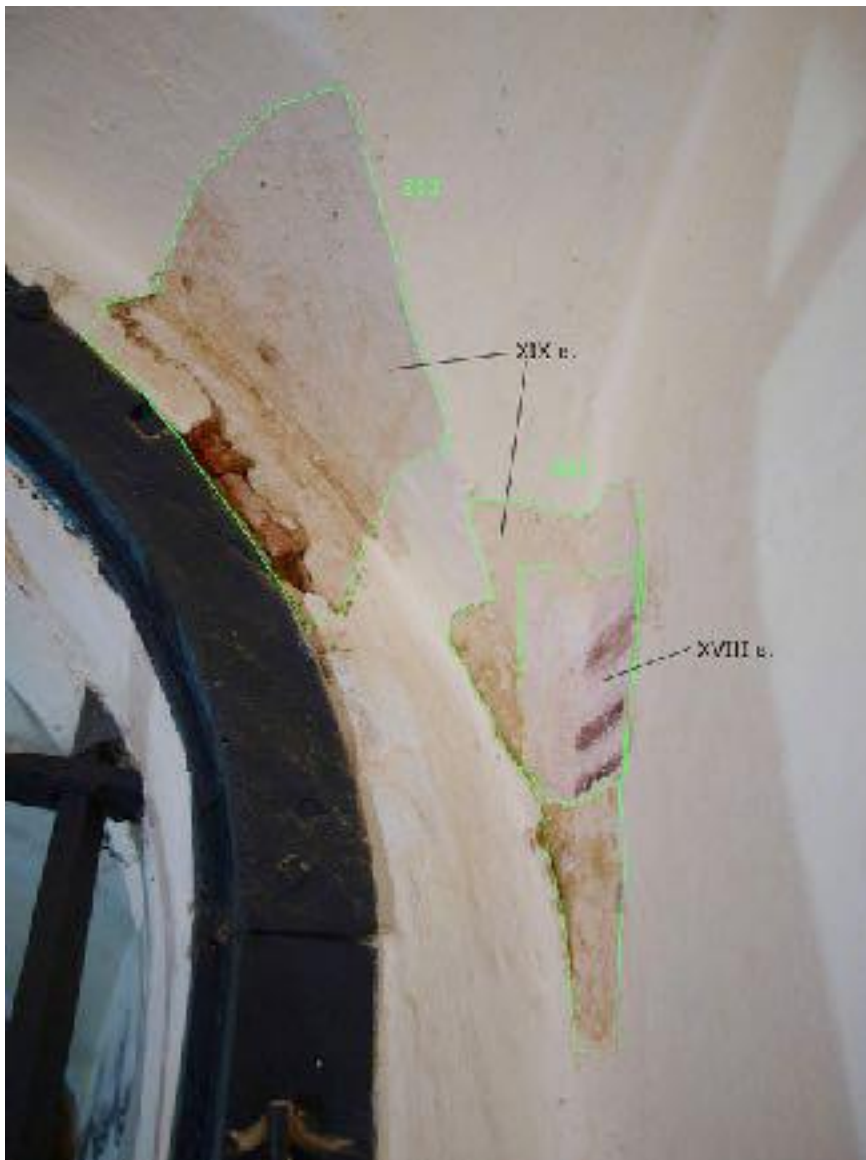
1. Baltas kalkinis dažymas, užneštas purvu.
2. Baltas klijinis dažymas.
3. Geltonos ochros dažymas.
4. Šviesiai rausvas klijinis dažymas.
5. Tinkas.

Pav. 21. Kartušai 5 ir 6. Polichromijos zondas Z10

Polichromijos zondas Z10. Sluoksnių stratigrafija.

1. 1990 m. tapyba. Pertapytas kartušas 6.
2. 1905 m. tapyba, gerokai nutrintas viršutinis dažų sluoksnis.

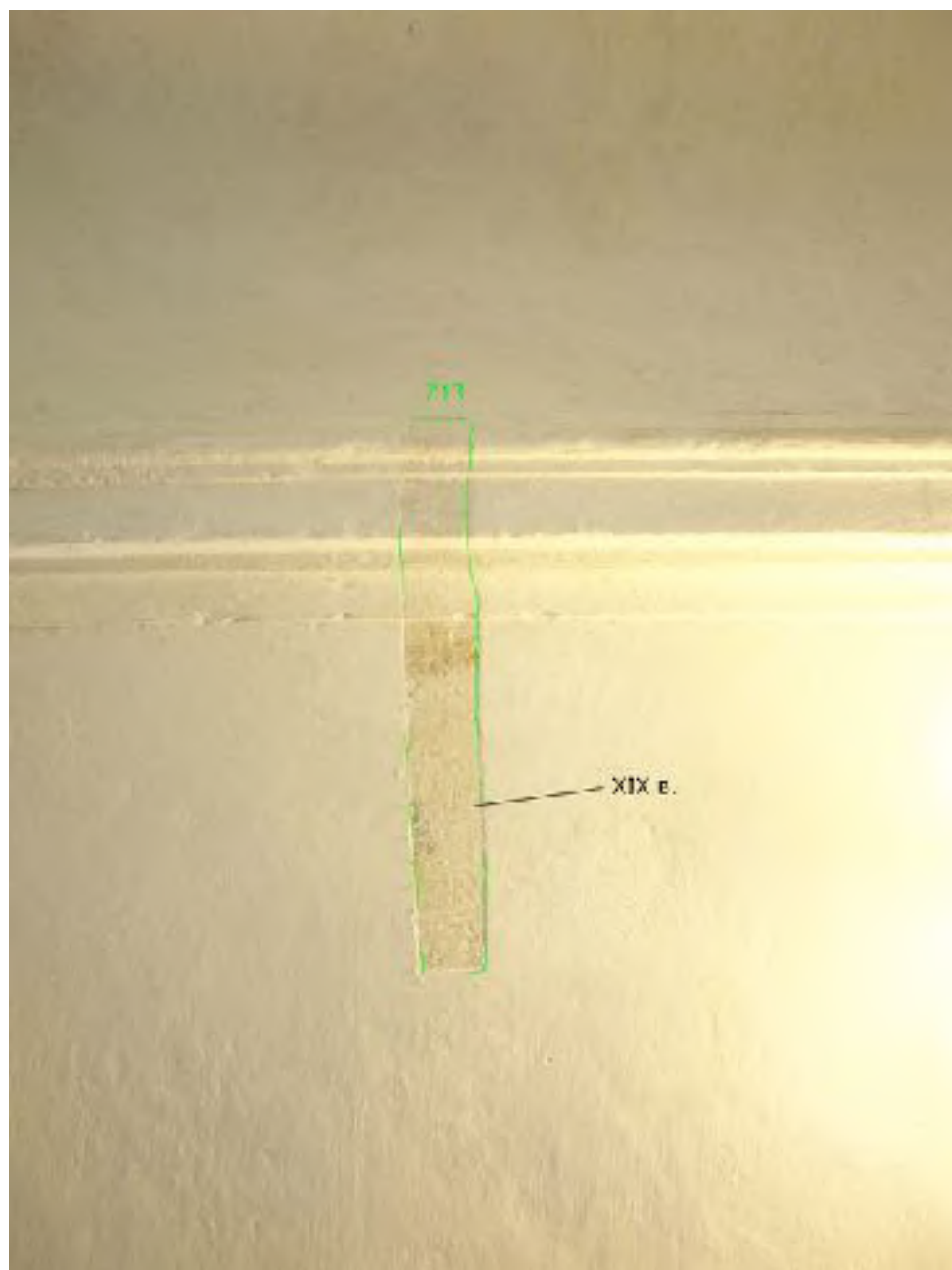
Pav. 22. Skliauto pėda prieangyje. Polichromijos zondai Z11 ir Z12

Polichromijos zondas Z11. Sluoksnių stratigrafija.

1. Baltas kalkinis dažymas.
2. Baltas klijinis dažymas su ochros pėdsakais.
3. Šviesiai rausvas klijinis dažymas su XVIII a. tapybos likučiais.

Polichromijos zondas Z12. Sluoksnių stratigrafija.

1. Baltas kalkinis dažymas.
2. Baltas klijinis dažymas su ochros pėdsakais.

Pav. 23. Piliastro trauka šalia altoriaus. Polichromijos zondas Z13

Polichromijos zondas Z13. Sluoksnių stratigrafija.

1. Baltas kalkinis dažymas.
2. Baltas klijinis dažymas su ochros pėdsakais.

Pav. 24. 4 patalpa skliauto kampas. Polichromijos zondas Z15

Polichromijos zondas Z15. Sluoksnių stratigrafija.

1. Baltas kalkinis dažymas.
2. Baltas klijinis dažymas su ochros pėdsakais.
3. Rausvas klijinis dažymas.

Pav. 25. 4 patalpa išlikusios XVIII a. tapybos fragmentas ant rytinės sienos šalia įėjimo į 1 patalpą

IŠVADOS

Polichromijos tyrimų metu buvo nustatyta, kad kartušai pagrindinėje kriptos patalpoje Nr. 4 buvo pertapyti keletą kartų. Kripta buvo įrengta XVII a. Mykolo Kristoforo Radvilos Našlaitėlio (1549 - 1616) valdymo laikotarpiu pastačius naują bažnyčią, rūsyje įrengtas giminės mauzoliejus. Iš šio laikotarpio rasti dažų likučiai (Z8) rodo, kad kripta galėjo būti dekoruota polichrominiu dažymu, tačiau rastas labai mažas fragmentas nenusako ar tai buvo dekoras, ar tik paprastas dažymas.

Sekantis polichrominis kriptos dekoras buvo atliktas XVIII a. rekonstruojant kriptą apie 1749 m. Mykolo Kazimiero Radvilos Žuvelės (1702 - 1762) valdymo laikotarpiu rūsys buvo praplėstas ir atnaujintas, įrengtas naujas įėjimas su laiptais, pastatytas nedidelis altorius, palaidojimų kriptą atitverta metalinėmis grotomis, kurios buvo įstiklintos, skliautai ir sienos perdažyti švelniai rausva spalva, priekinė patalpa su altoriumi buvo dekoruota rausvų šaltų atspalvių dekoratyvia architektūrinių formų barokine tapyba. Deja išliko tik nedidelis šios tapybos fragmentas prieangyje šalia įėjimo į 1 patalpą, likusi dalis ir analogiška tapyba ant vakarinės sienos buvo sunaikinta įrenginėjant įėjimus į 1 ir 2 rūsių patalpas. Skliautai nebuvo tapyti, ant jų rastas šviesiai rausvas lygus dažymas. Sienose įmūrytos dirbtinio akmens lentelės liudijančios apie čia palaidotus žmones. Memorialinės lentelės papuoštos tapytais rausvų atspalvių kartušais vaizduojančiais mantijas su kunigaikščio kepure. Šie simboliai priklauso Radvilų giminės herbui. Gali būti kad šie kartušai nebuvo nutapyti arba neišliko virš visų šiuo metu kriptoje esančių lentelių. Kiek yra išlikusių šio laikotarpio tapytų kartušų reikia tirti papildomai. Tapyti kartušai aplink memorialines lenteles yra šiek tiek mažesni už šiuo metu matomus kartušus pertapytus 1905 m. Taip pat skiriasi tapybos spalvinė gama, ją sudaro šalti, gana šviesūs rausvų, violetinių ir pilkų spalvų tonai, išlikęs tapybos sluoksnis gana tvirtas.

Kada buvo atliktas trečias polichromijos etapas nėra žinoma, tai galėtų būti XIX a. tapyba. Ji gerokai ryškesnė ir spalvingesnė už baroko laikotarpį, tapyta buvo vietomis ant balto pagrindo, vietomis tiesiai ant buvusios tapybos. Kartušai piešti gerokai didesni, naudoti klajiniai ryškių atspalvių dažai. Tapyta šiltomis ochros, rudos, raudonos ir žydros spalvų atspalviais. Šios tapybos išlikimo laipsnį taip pat reikėtų nustatyti papildomais tyrimais.

Sekantis daugiausiai matomas tapybos sluoksnis atliktas 1905 metais. Šiuo metu išlikę yra 28 kartušai iš 30. Tapyba atlikta gana grubiai, schematiškai. Tapybinis dažas nekokybiškas, labai netvirtas, kai kurie pigmentai yra pakeitę savo spalvą. Dėl didelės drėgmės ir netinkamo klimato rūsyje, tapyba turi labai daug defektų ir pakitimų.

Dar vienas kartušų pertapyimas buvo atliktas apie 1990 metus ruošiantis paskutinioms čia įvykusioms laidotuvėms. Tuo metu buvo pertapyti du kartušai 4 - oje patalpoje šalia įėjimo į 3 - ią patalpą. Kurie išsiskiria savo stilistika, spalvomis ir atlikimu. Jie buvo pertapyti vietinio dailininko mėgėjo.

Vėliausiai atsirado lenkų restauratorių XXI a. atlikti kartušų pertapymai šoninėse 1 ir 2 kriptose.

Kriptos sienų tapybą būtina konservuoti ir restauruoti, kadangi tinkas daugelyje vietų yra atšokęs nuo pagrindo galimos dar didesnės netektys. Tapybos sluoksniai trapūs ir vietomis išsisluoksniavę, galimi dar didesni ištrupėjimai. Dideli druskų telkiniai sienų apačioje taip pat ardo tinko ir dažų struktūrą. Būtina sureguliuoti kriptos mikroklimatą, drėgmės balansą, atkasti ir izoliuoti bažnyčios pamatus.

Ruošiant tapybos restauravimo projektą reikia atlikti tolimesnius polichromijos tyrimus, kurių metu reikia nustatyti kiekvieno kartušo tapybos sluoksnių išlikimo laipsnį, bei lokacijas. Būtina atlikti dažų ir tinko cheminius tyrimus. Sudaryti išlikusios tapybos defektinę kartogramą. Sudaryti restauravimo programą - metodiką.

Istoriškai įdomūs yra visi tapybos sluoksniai, tačiau meniniu atžvilgiu vertingiausias baroko laikotarpio XVIII a. vid. tapybos sluoksnis. Siūlyčiau atidengti, konservuoti, restauruoti ir eksponuoti atskirais kartušais visus polichromijos sluoksnių etapus, pasirinktose geriausiai išlikusiose vietose.

Aukščiausios kategorijos sienų tapybos restauratorė

Indrė Valkiūnienė